

Marijan F. Kranjc

Ivan Antona Božič – častnik štirih vojska: podporočnik AOV, kapetan srbske oz. dobrovoljske vojske SHS, polkovnik VKJ, polkovnik in generalmajor JLA – prvi slovenski vojaški geograf

Oče – Primorec med Belokranjci, tudi kmetijski strokovnjak

Tako bi lahko predstavili Božičevega očeta, Antona Božiča, ki je bil rojen 9. marca 1859 v Dolgi Poljani, tipični primorski vasici na sončni strani med Vipavo in Ajdovščino, ki spada v župnijo Budanje. Skozi vas pelje cesta od Cola na Kovko, znano zbirališče zmajarjev.

Božič se je šolal v Gorici in se nato zaposlil v Vinarski in sadjarski šoli, prvi slovenski kmetijski šoli, na Slapu pri Vipavi, ustanovljeni leta 1873. Zanimivo je, da je bila ta šola leta 1886 preseljena na Dolenjsko, z njo pa tudi večina učiteljev. Zaradi bližine enake kmetijske šole v Gorici je obisk upadal, zato je bila preselitev na Grm pri Novem mestu upravičena.

Kmalu zatem se je Anton zaposlil kot oskrbnik graščinskega dvorca Jurovo na Hrvaškem, tik čez Kolpo pri Metliki. Naselje Jurovo spada v občino Žakanje, okraj Karlovac. Že prej pa se je poročil z Marijo, roj. Pflieger, iz Kromova na Moravskem, ki je bila verjetno Slovakinja. Umrla je leta 1912. V zakonu sta imela 8 sinov in 5 hčera, 6 otrok je umrlo pred 1. svetovno vojno. Najstarejši, Drago, je bil uradnik v rudniku Trepča. Leta 1944 so ga aretirali in odpeljali v taborišče na Banjico, od tam pa v Mauthausen, kjer je zaradi mučenja tudi umrl. Drugi brat, Milan, je že leta 1905 kot delavec odšel v ZDA, v Kansas, kjer je tudi umrl. Treji brat, Slavko, je nasledil očetovo kmetijo v Jurovskem brodu in imel tudi trgovino. Leta 1941 in 1944 so ga ustaši zaprli, po osvoboditvi pa je na domačiji nadaljeval s kmetovanjem. Ivan, rojen 1894 v Jurovem, se je odločil za vojaški poklic. Dve hčerki sta postali učiteljici, Vida v OŠ Suhor pri Metliki, Ljubica na OŠ Štrekljevec, potem pa je bila ravnateljica na OŠ Prule. Najstarejša, Minka, rojena 1906 v Metliki, je postala medicinska sestra, med prvimi v Sloveniji.

Anton se je odlikoval kot napreden kmetijski učitelj, ki je tudi javno nastopal. V **Dolenjskih novicah** je že 1. avgusta 1893 izšel oglas, da se na graščini Jurovo išče »pridna in zanesljiva hišna«, vloge pa sprejema oskrbnik A. Božič. Naslednjega leta je bil v istem časopisu objavljen članek z naslovom **Megla in pšenica**, v katerem je A. Božič, oskrbnik graščine Jurovo, navedel, da je od sosednjega kmeta zvedel, kako se znebiti rose na pšenici, ki okrog svetega Vida nastane iz megle. Poskusil je tudi sam, in uspel: dva moža sta čez njivo vlekla vrv in tako s klasja pšenice otresla roso; zaradi nje je pšenica prej počrnela v klasju in pridelek je propadal. Anton je umrl 1931.

Graščinski dvorec Jurovo pred letom 1910
(Zasebna zbirka, Janez Majzelj, Novo mesto)

Častnik štirih vojska - podporočnik AOV

Ivan, rojen 9. januarja 1894 v Jurovem, je bil častnik štirih vojska: podporočnik AOV, kapetan srbske oz. dobrovoljske vojske SHS, polkovnik VKJ in JLA in nazadnje generalmajor JLA, vojaški geograf.

V knjigi rojstev je zapisano, da sta bila Antonova krstna botra lastnika jurovske graščine, »presvetli gospodin Dragan, barun Vranyczany sa suprugom Ivko barunicom«. Graščina Jurovo je obsegala 225 ha obdelovalnih površin in dvorec, ki je bil arhitekturni biser tistega časa, v lastništvu rodbin Zrinski, Benič, Modrušan, Vranyczany, zadnji lastnik pa je bil Ivan Podrebarac, povratnik iz Amerike. Po osvoboditvi je bil v dvorcu matični urad, leta 1956 pa so ga porušili. Družina Božič od leta 1912 ni stanovala v graščini, temveč v soseščini, v Jurovskem brodu, na vzorni kmetiji.

Osnovno šolo je Ivan obiskoval v Metliki (od 1900 do 1905), nato pa v Karlovcu še realno gimnazijo (od 1905 do 1909). Po končani gimnaziji je bil gojenec kadetske šole AVO v Karlovcu (od 1909 do 1913), zatem pa je kot praporščak z začetnim častniškim činom služboval (od 13. 8. 1913 do 1. 8. 1914) v slavnem slovenskem 17. pehotnem polku. Kmalu nato je bil povišan v pehotnega podporočnika in bil kot poveljnik čete poslan na galicijsko fronto, kjer ga je ruska carska vojska zajela.

Ujetnik ruske vojske – pripadnik srbskega oz. dobrovoljskega korpusa SHS – poveljnik jugoslovanskega polka Blagodića in ladijskega evakuacijskega transporta v domovino

Kot ujetnik ruske vojske je bil od 1. januarja 1915 do 1. aprila 1917 v ujetniških taboriščih v Kokandi in Taškentu (Turkestan). Od 1. aprila 1917 do 26. junija 1920 je bil pripadnik srbskih oz. jugoslovanskih dobrovoljskih enot in bival v naslednjih

mestih: Odesa, Kijevo, Čeljabinsk, Omsk, Tomsk, Krasnojarsk, Irkutsk, Čita, Harbin (Mandžurija) in Vladivostok.

Kot dobrovoljec je najprej stopil v dopolnilni bataljon 1. srbske divizije »dobrovoljač kog korpusa« v Odesi¹ in od avgusta do oktobra 1917 sodeloval v bojih na romunski fronti. Zatem je kot kapetan II. razreda in kot poveljnik čete ostal v Odesi (do oktobra 1917), novembra istega leta pa je kot ranjenec (poškodba kolka) prebil v vojaški bolnišnici v Odesi².

Zatem so ga poslali v Samaro kot delegata za propagando in zbiranje prostovoljcev, pa je na tej dolžnosti ostal od decembra 1917 do avgusta 1918. Od decembra 1918 do septembra 1919 je bival v Sibiriji, v Krasnojarsku in Vladivostoku, kjer je skrbel za zbiranje in vračanje ranjenih prostovoljcev.

Od septembra 1919 do 26. junija 1920 je bil kot kapetan II. razreda poveljnik bataljona v jugoslovanskem dobrovoljskem polku majorja Matija Blagodića, ki je padel pri zavzetju mesta Kazanj. Zatem je poveljstvo prevzel kapetan Božič³, pa je polk padel v ujetništvo sovjetske vojske, rešila se je samo konjenica s poveljnikom Božičem in s še štirimi Slovenci, med njimi je bil tudi neki poročnik Kenda⁴.

V Vladivostoku se je sredi junija 1920 zbralo okrog 3.000 jugoslovanskih dobrovoljcev, predvsem pripadniki Blagodićevega polka in polka Matija Gubca, ki so se pred enotami Rdeče armade umikali skozi Sibirijo, v glavnem po sibirski železnici. Najštevilčnejši so bili češkoslovaški (60.000), poljski (30.000) in romunski (5.000) legionarji. Evakuacijo je vodil poveljnik zavezniških intervencijskih sil francoski general Maurice Janin, od 20. januarja 1920 pa neposredno misija VKJ (polkovnik Žarko Mičić, major Trifunović in intendant Momčilo Trifunović) ter konzul Purić.

Po prihodu v Vladivostok je kot kapetan II. razreda bil od 26. junija do 15. avgusta 1920 poveljnik 1. bataljona Evakuacijskega odreda Srbov, Hrvatov in Slovencev,

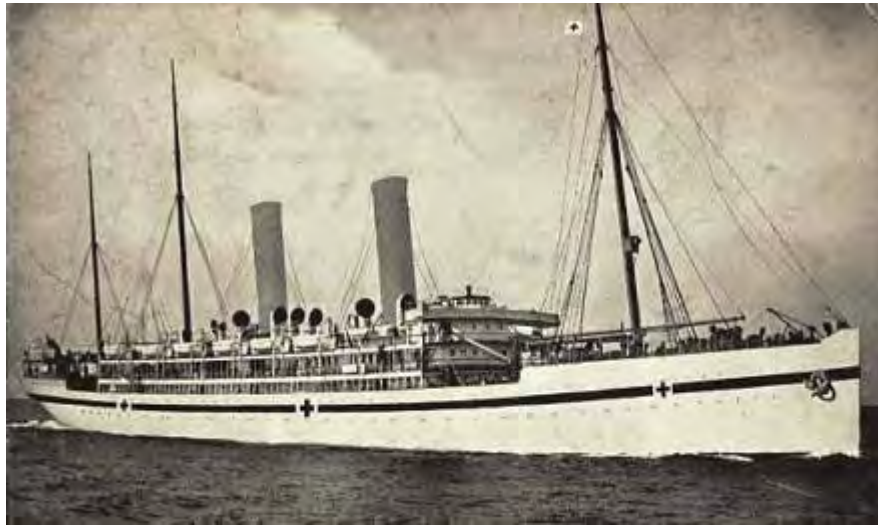
¹Ivan Božič, kapetan, pripadnik dopolnilnega bataljona 1. dobrovoljske divizije v Odesi, 1917, omenjen v mojem seznamu slovenskih dobrovoljcev srbske vojske, kjer so ga našli sorodniki generalmajorja Ivana Božiča.

²Novembra 1915 je bil v Odesi na pobudo konzula Marka Cemovića in predstavnka srbske vlade Milana Šajnovića formiran Srbski dobrovoljski odred, ki je štel okrog 1.000 ujetnikov AOV, Srbov, Hrvatov in Slovencev. Po sporazumu med rusko in srbsko vlado je bila 3. marca 1916 formirana 1. srbska dobrovoljska divizija v Odesi, pozneje pa 1. srbski dobrovoljski korpus (kasneje Dobrovoljski korpus SHS), ki je štel 35.000 pripadnikov, poveljevali pa so mu srbski častniki. Leta 1917 je 10.000 pripadnikov korpusa odšlo na solunsko fronto, približno 25.000 pa jih je ostalo v Rusiji. Med njimi tudi kapetan Ivan Božič, ki je bil takrat v Samari. Namreč, spomladi se je razvilo t. i. »desidentsko« gibanje, ki je podpiralo formiranje jugoslovanskih enot. Tako je bil v Kijevu najprej ustanovljen Jugoslovanski revolucionarni bataljon, pozneje preimenovan v Specialni odred oz. Jugoslovanski revolucionarni polk. V Odesi je bil formiran Jugoslovanski revolucionarni odred. Jeseni 1919 je bila ustanovljena Jugoslovanska revolucionarna federacija, katere cilj je bil pošiljanje ujetnikov AOV na solunsko ali zahodno fronto. Del ujetnikov AOV se je priključil tudi Rdeči armadi, večji del pa se je odločil za vrnitev v domovino in se podredil poveljstvu zahodnih intervencijskih sil pod poveljstvom francoskega generala Janina. Šlo je predvsem za ujetnike AOV, ki so se nahajali v Turkestanu in Sibiriji. To sta bila predvsem jugoslovanski polk Matija Gubca in Blagodićev polk, pod poveljstvom slovenskih častnikov. Polka sta se borila predvsem proti enotam Rdeče armade vzdolž sibirske železnice.

³**Dobrovoljci kladivarji Jugoslavije 1912–1918**, Ljubljana, 1936. Poleg »Blagodićevega polka« je najbolj znan »Jugoslovanski polk Matija Gubca« in slovenski bataljon, ki mu je poveljeval kapetan Jože Šircelj, v Tomsku (Sibirija), nazadnje tudi poveljnik tega polka in evakuacijskega odreda Srbov, Hrvatov in Slovencev (drugi bataljon).

⁴Navedenih štirih slovenskih dobrovoljcev s poročnikom Kendo nisem mogel identificirati. Pa tudi sicer doslej nisem nikjer zasledil zapisov o slovenskih dobrovoljcih v Blagodićevem polku niti o majorju Matiji Blagodiću, ki je bil najverjetneje hrvaške narodnosti. Ne vemo tudi, kako se je kapetan Ivan Božič znašel v tem polku in postal tudi njegov poveljnik.

okrog 1.400, med njimi 150 Slovencev, ki so se na britanski ladji »Kildanon Castle« vračali iz Vladivostoka v Dubrovnik, od 26. junija do 13. avgusta 1920.

Ladja »Kildanon Castle« pred Dubrovnikom, Jutro, J. Gričar, 1927
(Zasebna zbirka, Janez Majzelj, Novo mesto)

Ladja »Kildanon Castle« na znamki Južne Afrike
(Zasebna filatelistična zbirka, Janez Majzelj, Novo mesto)

2. bataljona Evakuacijskega odreda Srbov, Hrvatov in Slovencev, okrog 1.300, večina Slovencev iz polka Matije Gubca in 130 Čehoslovakov, so se z britansko ladjo »Himalaja« odpravili iz Vladivostoka šele 3. avgusta 1920. Poveljnik je bil kapetan Jože Šircelj, po rodu iz Mokronoga, nazadnje tudi poveljnik polka Matije Gubca, po smrti majorja Luke Sertića. V Dubrovnik so prispeli 10. septembra 1920.

Spominski zapisi slovenskih dobrovoljcev so izšli leta 1936 v zborniku *Dobrovoljci kladivarji Jugoslavije 1912–1918*, še prej pa tudi v raznih časopisih (Novo jutro, 1927). V omenjenem zborniku so zanimivi opisi življenja in delovanja slovenskih vojakov jugoslovanskega polka Matija Gubca, nikjer pa ni zaslediti zapisov o slovenskih dobrovoljcih v Blagodičevem oz. Božičevem polku. Le v tedenski prilogi *Jutra*, »Življenje in svet« z dne 26. 3. 1927, je J. G. (Jaka Gričar) objavil obširen članek o

odhodu jugoslovanskih dobrovoljcev iz Vladivostoka v domovino, tudi z omembo, da je bil kapetan Ivan Božič poveljnik tega prvega evakuacijskega odreda.

Vojska Kraljevine Jugoslavije – od kapetana do polkovnika, ujetniška kalvarija od Odeše do Vladivostoka in Dubrovnika

Po prihodu v domovino se je takoj pridružil Vojski Kraljevine Jugoslavije. Priznali so mu staž (od 1. aprila 1917, ko je stopil v srbski oz. dobrovoljski korpus SHS v Odesi). Po prihodu v domovino je 1922. leta najprej končal šestmesečno pehotno častniško šolo v Sarajevu, zatem pa je opravljal naslednje dožnosti:

- od 1. 2. 1923 do 29. 6. 1928 je bil s činom kapetana I. razreda in majorja pomočnik predavatelja in predavatelj v pehotni častniški šoli v Sarajevu;
- od 29. 6. 1928 do 1. 12. 1932 je bil kot podpolkovnik poveljnik bataljona v 23. pehotnem polku;
- od 1. 12. 1932 do 1. 4. 1934 je bil kot podpolkovnik poveljnik 13. planinskega bataljona v 2. planinskem polku;
- od 1. 4. 1934 do 1. 4. 1937 je bil kot podpolkovnik in polkovnik kraljev pribočnik v Beogradu;
- od 1. 4. 1937 do 1. 4. 1939 je bil kot polkovnik poveljnik 18. pehotnega polka;
- od 1. 4. 1939 do 31. 3. 1941 je bil kot polkovnik načelnik učnega odseka v pehotni inšpekciji GŠ VKJ v Beogradu;
- od 31. 3. 1941 do 14. 4. 1941 je bil kot polkovnik poveljnik 9. dopolnilnega polka Timoške divizije, nemška vojske ga je pri Aleksincu zajela.

Bil je poročen z Rusinjo Irino Baranov, rojeno 1908 v Petrogradu. Spoznala in tudi poročila sta se (15. 1. 1929) v Sarajevu. Otrok nista imela.

Njen oče, Valerijan Baranov, je bil od 1901 do 1920 podčastnik in častnik ruske carske vojske, nazadnje tudi poveljnik polka. Kot beloruski emigrant je bil do aprila 1941 kontraktni (pogodbeni) uslužbenec poveljstva pehotne častniške šole v Sarajevu, med okupacijo pa uradnik v Sarajevu. Mati je bila zasebna učiteljica ruskega in francoskega jezika, po osvoboditvi pa profesorica ruskega jezika v pehotni častniški šoli v Sarajevu. Irinina starejša sestra Nina je bila do 1941 uslužbenka v ministrstvu za notranje zadeve, med okupacijo je delala v zasebni ustanovi, po osvoboditvi pa v državnem podjetju, ki je gradilo pančevski most.

V VKJ je prejel naslednja odlikovanja:

- red belega orla IV. stopnje z meči,
- vojni križ (češkoslovaški),
- vojni križ s palmo (francoski),
- vojni križ (italijanski),
- medaljo za vojaške vrline,
- red sv. Save IV. stopnje,
- Karadjordjevo zvezdo IV. stopnje,
- krono III. stopnje (češkoslovaška),
- krono III. stopnje (romunska) in
- križ III. stopnje (nemški).

Ivan Božič, polkovnik VKJ (v uniformi). Metlika, stari most čez Kolpo, ob njem sestri Minka in Vida, na desni soproga Irina, spredaj sestra Ljubica ter sinova od brata Slavkota, 1939
(Zasebna zbirka, Janez Majzelj, Novo mesto)

V nemškem ujetništvu je bil od 14. aprila 1941 do 16. aprila 1945 v naslednjih nemških mestih: Offenburg, Nürnberg, Strassburg, Barkebrige, Aleksisdorf in Fallingbostel ter nazadnje v Italiji: Reka, Vestone, Aversa, Corte, Maggore in Acqaupendente, kjer so ga osvobodile enote 8. britanske armade, ki so bojno delovale v Italiji.

V ujetništvu je bil zelo aktiven. Bil je član raznih kulturnih sekcij, tudi predsednik protifašističnega odbora, seveda tajno povezanega z narodnoosvobodilnim gibanjem. Od aprila do avgusta 1945 je aktivno deloval pri povratku vseh zajetih častnikov v domovino.

Znal je številne tuje jezike – popolnoma nemškega, ruskega, hrvaškega in srbskega, delno pa tudi francoskega, angleškega in italijanskega.

JLA – polkovnik in generalmajor, predavatelj vojaške geografije

Po prihodu iz ujetništva je 4. septembra 1945 prostovoljno stopil v JA. Najprej je imel čin podporočnika in je bil poveljnik 2. čete 1. bataljona 13. brigade 1. proletarske divizije, kmalu zatem pa mu je bil priznan polkovniški čin in je bil postavljen za namestnika načelnika VIII. oddelka GŠ JA. Nazadnje je bil predavatelj vojne geografije v vojaški akademiji in višji vojaški akademiji.

V čin generalmajorja je bil povišan 16. 12. 1947 z ukazom maršala Josipa Broza Tita. Član KPJ (ZKJ) je postal 1948.

Upokojen je bil 26. junija 1955, dolžnost pa je predal šele septembra istega leta.

Ivan Božič, polkovnik JLA
(Zasebna zbirka, Janez Majzelj, Novo mesto)

Generalmajor Ivan Božič, Osnovi vojne geografije,
Beograd, Vojno delo, 1954
(Zasebna zbirka, Janez Majzelj, Novo mesto)

Pred upokojitvijo je kot izkušen geograf skupaj s kolegom Milanom Kneževićem izdal dve knjigi, in sicer:

- Božič, Ivan. Knežević, Milan. **Osnovi vojne geografije, Opšti deo**, SCC, 1954,
- Božič, Ivan. Knežević, Milan. **Osnovi vojne geografije: susedne zemlje FNRJ**, SCC, 1955.

Očitno je bil prvi slovenski vojaški geograf!

*Ivan Božič, generalmajor, Jurovski brod, desno sestra Vida in brat Slavko, 1954
(Zasebna zbirka, Janez Majzelj, Novo mesto)*

Umrl je 16. junija 1962 v Beogradu, kjer je tudi pokopan. Kdaj je umrla soproga Irina in kje je pokopana, ni znano.

V **Enciklopediji Slovenije**, Ljubljana, 1987, je v 1. knjigi na str. 351 objavljen članek o generalmajorju Ivanu Božiču, ki ga je sestavil M. Lh. Z istim člankom je omenjen tudi v knjigi **Osebnosti – veliki slovenski biografski leksikon**, Ljubljana, 2008. V obeh člankih je napaka, namreč, da je bil najprej v italijanskem, pa šele potem v nemškem vojnem ujetništvu. Dejstvo je, da je bil zajet s strani nemške vojske 14. aprila 1941 pri Aleksincu in odveden v nemško ujetniško taborišče Ofenbach, konec leta 1944 pa so Nemci del ujetnikov razporedili tudi v Italijo, kjer je bil aprila 1945 osvobojen tudi polkovnik Božič.

Čeprav je prehodil trnovo pot službovanja v štirih vojskah, je bil generalmajor Božič v Sloveniji skoraj neznan. Za njega vemo v glavnem pripadniki vojaških šol JLA, ki smo se vojaške geografije Jugoslavije in sosednjih držav učili iz obeh njegovih knjig.

Zapis objavljam v tej rubriki predvsem z namenom, da tega izjemno skromnega in poštenega vojaka ohranimo v lepem spominu, obenem pa dodamo še kakšen delček spomina, saj sorodniki Božičevih še živijo ...

Na svojega prednika Ivana Božiča, generalmajorja JLA in prvega slovenskega vojaškega geografa, so lahko le ponosni!

Bil je častnik štirih vojska in je na koncu dosegel tudi čin generalmajorja. Številna tuja odlikovanja je prejel v VKJ, saj je pod zavezniškim poveljstvom 1919 v Sibiriji poskrbel za zbiranje številnih dobrovoljcev – Srbov, Hrvatov in Slovencev, da so se leta 1920 varno vrnili v domovino, dve leti po končani 1. svetovni vojni. Njegova vloga poveljnika slovenskega bataljona v polku majorja Blagodića je sicer neznana, vendar je dejstvo, da je po smrti majorja Blagodića postal poveljnik tega polka. V zborniku **Dobrovoljci kladivarji Jugoslavije** vloga tega polka ni v celotu predstavljena, kapetan Ivan Božič pa je omenjen samo mimogrede, ko se je izognil zajetju s strani enote Rdeče armade, kakor tudi to, da je bil postavljen za poveljnika 1. bataljona evakuacijskega odreda Srbov, Hrvatov in Slovencev. Zgodovino tega polka bo potrebno šele napisati!